

14. **רמב"ן יבמות קכב.** - עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק, ואמר פירות הללו של ערלה הן, של עזיקה הן, לא אמר כלום, לא נתכוון אלא להשביח מקחו - עזקה מלשון מצאו יושב ועוזק תחת הזיתים שפירושו חופר או עושה לה כמין גדר למלאו עפר ואברוי אילנא הוא ואסור, ופירות עצמן אסורין דמחמת עבודת שביעית באו וקי"ל הנוטע בשביעית יעקור ושדה שנטייה לא תזרע למוצאי שביעית.

15. **שו"ת הרמב"ם סימן קכח** - שאלה מה פרוש לא נאכל ולא נעבד? זאת המשנה מה ששמענו בפירושה תמיד הוא מה שאמר ר' יצחק בן גיאת ז"ל בס' המאור אמר שהוא אשר פירשו כל החכמים, והוא מה שקיימו אנחנו והוא שענין לא נאכל ולא נעבד, שמי שעבר ועבד הארץ בשביעית, אותו הדבר הצומח אסור לאכלו. ועתה כשהיטבנו לעיין ולדקדק בכל הלכה והלכה בחבורנו הגדול, נתבאר לנו פרוש זאת המשנה ונתגלה טעמה כטעמיה דרבי' הקדוש זצ"ל. ניסחה המשנה ואמרה, שכל מה שקידש עזרא בקדושה שניה, והוא אשר החזיקו עולי בבל, הספיחים שלו אסורין ועבודתו אסורה, והוא ענין אומרם לא נאכל ולא נעבד....

ולפי עיקרי העיון נראה, שזה מותר ואין שם אסור מן התורה אלא לזרוע לבד, אבל הדבר הצומח אפילו עבר וזרע, הרי הוא מותר מן התורה, כמו כלאי זרעים אשר אסורה זריעתם ומותר לאכול הדבר הצומח מהם.

16. **רמב"ם שמיטה ד, טו** - עבר וזרעו בשביעית ויצא לשמינית... ואם זרעו לירק הואיל ונלקט בשמינית בין ירקו בין זרעו מותר...

ראב"ד - א"א לא מצינו בזרע בשביעית שום היתר, והנוטע בשביעית במזיד יעקור?

17. **רדב"ז שמיטה ד, טו** - רבינו כתב עבר וזרעו... וכגון שלא הספיקו לעקור אותם עד שנכנסה שמינית. ואפילו תימא דקנסין ליה מ"מ בעינן למידע אם יש עליהם איסור שביעית לאחרים או לא א"נ דמית ולא קנסי' בנו אחריו

18. **רדב"ז שמיטה ד, א** - וא"ת מאי שנא מרישא אם נטייה בשביעית לא תזרע במוצאי שביעית והכא אמרין בה אוכלין פירותיה י"ל דהתם קנסא הוא והכי אמרין בפרק השולח הטיבה ומת בנו וזרעה אבל פירות שביעית הפקר ניהו ולא שייך קנסא.

19. **מאמר מרדכי שביעית י, יג** - פירות האילן שגדלו בשביעית כתוצאה ממלאכות האסורות בשמיטה - מותרים באכילה.

איסור שמור

20. **ספרא בהר א, ג** - "ואת ענבי נזירך לא תבצור", מן השמור בארץ אין אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המופקר...

21. **יבמות קכב.** - עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק, ואמר פירות הללו של ערלה הן, של עזיקה הן, של נטע רבעי הן - לא אמר כלום, לא נתכוון אלא להשביח מקחו.

22. **רש"י** - של עזיקה - מפרס מעוזק וגדר סביב לו לשומרו והיא שנת שביעית וקשיא לי דמאי איסור יש כאן? אם עבר זמן הביעור לא שנא מן המשומר ול"ש מן המופקר אסורים וקודם הזמן אלו ואלו מותרים.

23. **תוספות** - ואין נראה לר"ת דהא בהדיא תניא בת"כ ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר.

24. **ראב"ד סוכה יט:** - ואינו נכון שלא אסרה תורה אלא המשומר ביד

1. **ספרא בהר א, ה** - "והיתה שבת הארץ לכם" מן השבות בארץ אתה אוכל ואין אתה אוכל מן השמור, מיכן אמרו שדה שנטייה, בית שמי אומרים אין אוכלים פירותיה בשביעית, ובית הלל אומרים אוכלים... בית שמי אומרים אין אוכלים פירות שביעית בטובה ובית הלל אומרים בטובה ושלא בטובה, רבי יהודה אומר חילוף הדברים זה מקולי בית שמי ומחומרי בית הלל.

2. **ר"ש משאנץ שם** - מן השבות, פ' שלא נשבתה אלא נעבדה בה עבודה כדי לגדל פירות הוי שמור, ואפילו לא שמרם לאחר כן.

3. **רמב"ם שמיטה ד, א** - שדה שנטייה בשביעית וצמחה פירותיה מותרין באכילה.

4. **ר"י קורקוס שמיטה ד, א** - ופ' שצמחו מאיליהן ופשוט הוא.

5. **חזו"א שביעית י, ו** - והא דלא תני באמת נזרעה, ותהא רבואת בכחא דהיתרא דב"ה, משמע דדווקא נטייה היתירה ב"ה, אבל לזרעה פירותיה אסורים.

6. **ביאור הגר"א שביעית ט, א כת"ב ב** - הנזרעים ביד בשביעית אסורים באכילה מדאורייתא...

7. **בית רידב"ז ריש פרק ג** - ודווקא נטייה מותר לאכול פירותיה משא"כ בנזרעה אסור לאכול מן התורה מגזירת הכתוב. והכלל בזה דאם האכילה באה מן הצמח הנשבת מותר, משא"כ כשבאה מהצמח שאינו נשבת מקודם ונזרעה בשביעית גופיה, וע"כ בנטייה והזרע הוא מן השבות בארץ קודם שביעית מותר. ולפי זה בשעשה זמירת הכרם, וזמירה הוא ענין זריעה דהוא הענף שמצמיח הפרי וכשחותך הענף השבות נעשה מזה ענף חדש להצמיח, ונמצא דאסור משום דמן השבות אתה אוכל ולא מן השמור.

8. **שו"ת הרמב"ם סימן קכח** - ולפי עיקרי העיון נראה, שזה מותר ואין שם אסור מן התורה אלא לזרוע לבד, אבל הדבר הצומח אפילו עבר וזרע, הרי הוא מותר מן התורה, כמו כלאי זרעים אשר אסורה זריעתם ומותר לאכול הדבר הצומח מהם.

איסור קנס

9. **ירושלמי שביעית ב, ד** - אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור... לא עקר, פירותיו מה הן? רבי בא רבי לא הוו יתבין בצור, אתא עובדא קומיהון הורי רבי לא - ישפכו פירותיו. אמר ר' בא אני לא נמנית עמהן בעליית, אמרין נצא לחוץ נלמוד. נפקון ושמעון רבי יונה רבי יצחק בר טבליא בשם רבי לעזר - אין מחדשין על הגזירה. רבי יוסה רבי יצחק בר טבליא בשם רבי לעזר - אין מוסיפין על ההלכה.

10. **פני משה** - אין מחדשין על הגזירה - דנטיעה גופה גזירה הוא כדאמרן ואין לחדש עליה ולאסור להפירות.

אין מוסיפין על ההלכה - אף אם היתה הלכה ולא גזירה בעלמא אין מוסיפין להחמיר עוד עליה, ודי במה שקבלו חכמים להחמיר שלא ליטע לכתחלה ואם נטע יעקור האילן אבל אם לא עקר אין לנו להוסיף ולאסור הפירות.

11. **ירושלמי שביעית ד, ב** - טיבה ומכרה אסור לזרעה עבר וזרעה מותר שלא גזרו אלא על הגדר שהוא יכול לעמוד בו.

12. **פני משה** - עבר וזרעה. זה המטיב מותר הזרע ליהנות ממנו כדאמרין לעיל "ואם נטע ולא עקר פירותיו מותרין" שלא גזרו אלא על הגדר שהוא יכול לעמוד בו ואין מוסיפין על הגזירה.

13. **ר"ש סירלאו** - עבר וזרעה - הלוקח.

ישראל מפני שעבר על "והשביעית תשמטנה ונטשתה", אבל שמור ביד גוי לא אסרה.

25. סוכה לט. - אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות... במה דברים אמורים - בלוקח מן המופקר. אבל בלוקח מן המשומר, אפילו בכחצי איסר - אסור.

26. תוספות - ואומר ר"ת דפירות מן המשומר אסורין כדדרשין בת"כ ואת ענבי נזירין לא תבצור מן המופקר אתה בוצר.

27. רש"י - בלוקח מן המשומר - ששדה זו היתה משומרת בגדר ופתח נעול - זה נחשד לענין שאינו מפקיר לעניים, דכתיב "ואכלו אביוני עמך וגו'" והערמה היא שמוכרן על יד על יד.

28. רמב"ם שמיטה ה, י - כשם שאסור לעשות סחורה בפירות שביעית או לשמור כן אסור ליקח מעם הארץ, לפי שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ, ואפילו כל שהוא, שמא לא יאכל אותן בקדושת שביעית.

29. ריטב"א - ורבינו הגדול הרמב"ם ז"ל השיב דההיא ברייתא לא באה לאסור הפירות עצמן אלא לאסור הבצירה וליתן לאו על המשמר כרמו ובוצר אותם ואינו מפקיר.

30. רא"מ - הכי קאמר: כל זמן שהוא שמור, שעדיין לא הפקרת אותו, אי אתה אוכל, אבל אם חזרת והפקרת אותו, אתה אוכל.

31. ערוך השולחן העתיד כא - ולדברי רבותינו אלה הא דתניא בת"כ מן המשומר אי אתה בוצר פירושו פשוט דאסור לישראל לתלוש בעצמו הפירות כשהן משומרים אבל אם העברין או עכו"ם תלשן מותרין באכילה.

32. חזו"א סדר השביעית כו, א - עבר הבעלים ולא הפקיר כרמו, והחזיק בו כשאר השנים, נאסרו הפירות לכל אדם ואסור לאוכלן, ואסור ליתנן לבהמתו.

33. חזו"א שביעית י, ו - ואתרוגין של שביעית אע"ג שמטייבין אותן בשביעית באיסור ומשמרין אותן אין הפירות נאסרין....

34. קריינא דאיגרתא ב, תצ - שלא רצה להזדקק להתיר למעשה היתר מוחלט אע"פ שגילה דעתו הקדושה בספרו, מ"מ לקבוע הלכה לרבים נגד דעת ר"ת ז"ל לא רצה. ובכלל היתה דרכו בקודש במקום שההלכה רפויה ויש צדדים להקל ליחיד השואל אבל להתיר בסיטונות לכל הכלל כולו ראה בזה ענין קלות בשמירת תורה"ק. ונראה לענ"ד דמה"ט אע"פ שבספרו כתב שאפשר להקל במשומר מ"מ בסדר השביעית שהיא קביעת הלכה למעשה לכל הצבור כתב דאסור. ופ"א נדברנו עמו זללה"ה במה שדבריו ז"ל סותרים והשיב שלזה נתכוין שיהיה סתירה בדבריו.

35. שו"ת ציץ אליעזר ח"ו לט, ג - בכדי להבהיר הדבר ביותר התקשרתי על כך עם הרב קלמן כהנא שליט"א באשר כידוע עמד הלה בקשרים תמידיים עם החזו"א ז"ל, והשיב לי כי לפי כל ההוראות שקיבל ממנו בהנהגת שיווק פירות השביעית וקנייתם הרי היו כל ההוראות לפי דבר - הקולא שכתב וחזר עליה על כך כמה פעמים בספרו, והוסיף להסביר לי כי את סדר השביעית כתב עוד בשנת תרצ"ז והיה זה מעין קיצורי ופסקי הלכות בעד ההמון, ואז עוד לא היה כ"כ פרוץ שיווק פירות - משומרים, וברור לו שכתב זה משום קנסא של המשמר.

36. שו"ת מנחת יצחק ח, צה - ונודע שהחזו"א סמך על מקילין במשומר בשביעית, אמנם אנחנו פעה"ק ת"ו מחמירין מאד שכ"פ הגאונים זלה"ה שלפנינו כנודע.

קניה מהיתר מכירה

37. חזו"א שביעית י, ו - ואותן שמוכרין (ע"י עצמן ולא ע"י שליח) פרדיסיהן לנכרי, אף שעוברים בזה משום לא תחנם מ"מ הוי מכירה...

ולכן אין לאסור פירותיהן דיעבד.

38. שו"ת מנחת שלמה א, מד - נלענ"ד שגם המחמירים שאינם רוצים לסמוך כלל על "היתר מכירה", מ"מ לפי מה שנוהגים כהכרעת האחרונים להקל בזה"ז באיסור משומר ונעבד, נראה שמותר גם למחמירים לקנות פירות שביעית או ירקות דלא אסירי משום ספיחין מחנוונים שסומכים על ההיתר ושוקלין ומוודיין ועושין סחורה בפירות שביעית, ואין הלוקח מהם צריך לחשוש משום לפני עור, או לזה שהוא מוסר דמי שביעית לע"ה דאסור גם בשביעית בזה"ז שהוא רק מדרבנן, כמבואר במבי"ט ח"א סי' כ"א דסובר שחייבים לנהוג קדושת שביעית גם בשל נכרים, ומ"מ כתב שמותר לקנות מהם ולא יחושו למה שהם מוסרים להם דמי שביעית, כיון שהדבר להם היתר שסומכים על המורים להם היתר, ולא נדון אותם כעורים שלא ליתן להם דבר שנראה להם היתר, עכתו"ד. ... אף שלרגל התפשטות ההיתר יש הרבה חנוונים שלצעה"ג אינם יודעים מאומה מדיני שביעית, מ"מ אם ברור הדבר שאלמלי היו יודעים היו שומעים ודאי למתירים אין לחוש בזה משום נתינת מכשול.

39. מנחת שלמה שם - רוב המחמירים אינם מחזיקים את הדבר לודאי איסור, שהרי אינם נמנעים מלהשתמש בכלים של הנוהגים כהמתירים.

40. דרך אמונה שמיטה ח צה"ל ז - אלו העובדים וסומכים על היתר המכירה אסור למכור להם [כלי עבודה בשמיטה] (תה"ש בשם מו"ח שליט"א). ואלו שסומכין על היתר המכירה ועי"ז משתמשין בפירות שצריך לאוסרם משום ספיחין הרי הכלים שלהם אוסרים בנו"ט (שם):

יש לך אומץ?

פעם אחת פנתה אל מו"ר אבא זצ"ל הכ"מ תלמידה שלמדה במוסד חרדי בבני ברק. היא סיפרה לו שלכבוד אירוע בבית הספר היא הביאה עוגה, אך מנהל המוסד הורה לתלמידות לא לאכול מהעוגה שלה כיוון שנאפתה בתנור שאמא שלה שמה בו כלים שנאפו בהם ירקות של 'היתר מכירה'. התלמידה הגיעה אל אבא שלי מכוישת, ובתגובה הוא שאל אותה: "יש לך אומץ?", והיא ענתה שכן. "אם כן, כשתגיעו לראש המוסד הביתה בשבת תסריכי לשותות, ואם הוא ישאל אותך מדוע אינך שותה, תגידי לו שהרב אליהו אמר שאסור לך".

ואכן, יום אחד הגיעו התלמידות להתארח בשבת אצל ראש המוסד, ואותה תלמידה סירבה לשותות. כששאל אותה לסיבה, הסבירה לו במילים שלה שהיו קצת יותר חריפות: "הרב מרדכי אליהו הורה לי לא לשותות כיוון שסריף אצלך".

כבר במוצאי שבת התקשר ראש המוסד לאבא שלי ושאל אותו מדוע אמר כך לאותה התלמידה. מו"ר אבא הסביר לו שלפי דעת השולחן ערוך האופן שבו הוא מכין את התה שמוזג מים רותחים על תמצית קצת חמה - נחשבת בישול, ואם זה בישול שנעשה בשבת - אסור לשותות תה שבושל בשבת. "לפי דברך אסור לספרדי לשותות אצל אשכנזי ולאשכנזי לאכול אצל ספרדי?"

גאונים של תלמוד עירובי פסחים - א / אשכול, שפירא בן מרדכי / עמוד 53
הדפוס שפירא וזעירי התקופה